

GARPÇILAR VE GARPÇILAR ARASINDAKİ FİKİR AYRILIKLARI

Taner ASLAN

Niğde Üniversitesi, Aksaray Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Aksaray.

Özet

Garpçılar, her ne kadar Garplılaşma hususunda hem fikir gibi gözükseler de, aralarında birtakım fikir ayrılıkları da taşımaktaydılar. Çalışma, Garpçıların mahiyetini irdeleyerek, aralarındaki fikir ayrılıklarının tespitine yer vermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Garp, Garpçı aydın, Garpçılık.*

PRO-WESTERNS AND THE OPINION DISTINCTIONS AMONG THEM

Abstract

No matter how pro-westerns seem to be in agreement about westernization, some distinctions pertaining to opinion can be realized. The study deals with the nature of pro-westerns, and includes the distinctions pertaining of opinion among them.

Keywords: *The West, pro-western scholar, westernization.*

Garpçılığın Tarifi ve Mahiyeti

Osmanlı yenileşme tarihinde fikir akımlarının, Tanzimat Dönemi'nden başlayarak, Birinci Meşrutiyet Dönemi'ne kadar uzanan tarihî düzlemde giderek netleştiği görülür. Yenileşme süreciyle birlikte ortaya çıkan düşünce akımları içerisinde, şüphesiz en önemli mevkie haiz olanı Garpçılık akımıdır. Bu akım, diğer akımlar gibi "bu ülke nasıl kurtulur" sorusundan doğmuş ve kurtuluşun reçetesini Garpta görmüş bir düşünce akımıdır. Özellikle Tanzimat'la beraber aşırı Garplılaşmayla Garpçılığa halini alan bu düşünce toplumsal dönüştürme mekanizması şeklini almıştır. Böylece halkın önüne sunulan bu düşünce ve hareketler neticesi olarak onun kendi hayat tarzına ve anlayışına yabancılaşmasına yol açmıştır.¹(1) Garpçılık yenileşme teşebbüsleriyle başlayan bir hareket olmakla beraber, adı özel olarak II. Meşrutiyet sonrasında meydana çıkan düşünce hareketiyle şekillenmeye başlamıştır. Zira daha önceki hareketin oluşturucu ve savunucularına özel bir ad verilmediği halde, II. Meşrutiyet Dönemi'ndeki garplılaşma hareketinin temsilcilerine Garpçılar adı verilmiştir.²(2) Bu dönemde genel ifade ile Garplılaşma hareketlerini Garpçılık adı verilen düşünce hareketi temsil etmiştir.

¹ *Hüsnüye Canbay Tatar, "Batı Medeniyeti ve Cumhuriyet Dönemi Türk Aydını", Türk Yurdu, c.18, sayı 127-128, Mart 1998, s.149.*

² *Şükrü Hanioğlu, "Batıcılık", TCTA, c.5, İletişim Yay., İstanbul 1985, s.1382.*

Bu hareketin temsilcileri, o güne kadar öne sürülmüş olan tezleri daha da ilerletmiş ve medeniyet seviyesine ulaşmanın sadece teknik ve ilmî gelişimi misal alarak olamayacağını, kişisel bazda da birçok değişime gereksinim olduğunu savunup,¹⁽³⁾ "yamalı" bir reform kavramından hareket etmeyerek tam bir Garplılıktan söz etmektedirler.²⁽⁴⁾ Garpçılar, İkinci Meşrutiyet Dönemi Garplılığa problemini toplumun en temel sorunu olarak görmüş ve bu hareketin düşünce çerçevesini çok daha belirgin şekilde ortaya koymuşlardır.³⁽²⁾

Garpçılığı diğer fikir akımlarının yanında bağımsız bir hale getirenler, genelde İçtihat Dergisi etrafında toplanan 'Bu devlet nasıl kurtulur?' sorusunun cevabını arayanlar ile geriliğin sebebini Müslümanların, Osmanlıların ya da Türklerin Garp uygarlığından uzak kalmasında görenlerdir.⁴⁽⁵⁾

Garpçılığın tanımı ve mahiyeti üzerine farklı değerlendirmeler yapılmıştır. Mardin, Garpçılığı, "Osmanlı seçkinlerinin bürokratik, bilimsel ve ideolojik baskı araçlarını yedeğine alarak sosyal mühendislik dayatmasının genel adı"⁵⁽⁶⁾ olarak tarif ederken, Tunaya ise garpçılığı, "İkinci Meşrutiyet'in "ground" normunda münderiç, geniş adeta müttefikân kabul edilmiş bir cereyan"⁶⁽⁴⁾ şeklinde tanımlamaktadır. Buradan hareketle Garpçılık, Osmanlı Devleti'nin Garp normlarına göre uyarılma hareketinin genel adı olarak görülebilir.

Garpçılık hareketinin savunucuları olan Garpçılar, Garbın bütün köklerini benimseyip bünyemize uydurduğumuzda, şimdiye kadar körü körüne yaptığımız taklitten kurtulacağımız düşüncesindedirler. Garbın ilmî, fikrî, ahlakî, estetik tarzlarının alınmasıyla taklidinin yapılamayacağını, bu nedenle de Garbın maddî ve manevî uygarlığını meydana getiren ahlakî değerleri kendi çabalarıyla şuurulu bir şekilde benimseme yoluna giderler.⁷⁽⁷⁾

"Asyaî kafaların Garplılaştırılması"⁸⁽³⁾ hedefiyle yola çıkan İçtihat Dergisi etrafında toplanmış olan Garpçılar, mevcut yapının ıslahatlarla düzeltilemeyecek kadar bozuk olduğunu düşündüklerinden, devletin kurtulması için eskiye ait ne varsa yıkıp, onun yerine az çok Garplılaşmış olan bilgi, mantık ve ahlakına, iyice Frenkleşmiş olan toplumsal ve siyasî tasavvurlarına göre bir toplum tasarlamaktadırlar.⁹⁽²⁾

Garpçıların "Asyaî kafaların Garplılaştırılması" cümlesiyle varılmak istenilen hedefi üç noktada toplanabilir. İlki Garpçıların, Osmanlı toplumunun garplılaşması önünde en büyük engel olarak gördükleri geleneksel değerlerin bırakılmasını, ikincisi ise toplumsal gelişmenin önündeki başat engel olarak kabul ettikleri dinin ikincil konuma indirgenmesi gerekliydi. Garpçıların bir diğer tezi de Prens Sabahattin'in ısrarla üzerinde durduğu geleneksel değerlerden kaynaklandığını iddia ettikleri özel girişim

¹ Şükrü Hanoğlu, "Garplılığa", *TDVİA*, c.5, s.152.

² Tarık Zafer Tunaya, "Amme Hukukumuz Bakımından II. Meşrutiyetin Siyasî Tefekküründe 'Garpçılık' Cereyanı", *İÜHF Mecmuası*, c.16, İstanbul 1948, s.587-623.

³ Şükrü Hanoğlu, "Batıcılık", *TCTA*, 1985, c.5, s.1384.

⁴ Recai Doğan, *II. Meşrutiyet Döneminde Batıcılık Akımının Din ve Eğitim Öğretim Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1996, s.26.

⁵ Şerif Mardin, "2000'e Doğru Kültür ve Din", *Türkiye Günlüğü*, sayı 13, Kış 1990, s.4.

⁶ Tarık Zafer Tunaya, "Amme Hukukumuz...", *İÜHF Mecmuası*, c.16, 1948, s.587-623.

⁷ Suat Sinanoğlu, *Türk Hümanizmi*, TTK, Ankara 1988, s.90.

⁸ Şükrü Hanoğlu, "Garplılığa", c.5, s.150.

⁹ Şükrü Hanoğlu, "Batıcılık", c.5, s.1384-1385.

eksikliği idi. Bunun için önerileri ise yeni bir zihniyetle üretici, özel teşebbüsçü bir toplum meydana getirmektir.¹(2)

Taassup ve cehaleti ise geri kalmanın en önemli nedeni olarak görmektedirler. Garpçılardan Satı Bey “ne için geri kaldık” sorusuna “taassup ve cehalet ... işte terakkimize mani olan sebeplerden birisi ve geri kalmamıza badi olan esbâbın en mühimlerinden biri. Bizde azim ve sebatın noksanıdır”²(8) şeklinde cevap verir.

Garplılaşmanın zaruretine inanan Garpçılar, Garbın gelişme seviyesine erişmek için her sahada Garbı örnek almak gerektiğine inanmışlardır.³(9)(10) Onlar Garbı bir güç, Garplılaşmayı da güçlülük olarak görmektedirler.⁴(11) Garpçılık akımı, toplumsal dönüşüm projesini Garplı formlara göre kurgulayan ve toplumsal yapının ve meşruiyet tamamının değiş(tiril)mesini isteyen bir görünüm arzeder. Neticede bu hareket "Osmanlı toplumunu bütünüyle Garplı formlara uygun hale getirmek, bilimsel bir kesinlik ve tarihî bir zorunluluktur" düşüncesinden hareketle ortaya çıkmıştır. Kılık kıyafetten imaja, düşünme biçiminden ahlak felsefesine, yeme içme alışkanlığından kişilerarası ilişkilere, aile yapısından hukuk sistemine kadar her alanda Garplılara benzemedikten sonra muasır medeniyete kavuşulamayacağını savunan bu düşünürlerin teorileri Cumhuriyet Dönemi bürokratlarını ve bu dönemde uygulanan Garplılaşma politikalarını etkilemiştir. Şükrü Hanioğlu, Cumhuriyet Dönemi'ndeki Garplılaşma politikaları ile Meşrutiyet Dönemi'ndeki Garpçılar arasında kıyaslama yapar ve Garpçıların fikir sisteminin Cumhuriyet Dönemi'nde tatbiki konulduğunu ifade eder.⁵(3)

Garp tarzı bir anlayışı hakim kılmak, Garpçıların temel felsefesidir. Bu cümleden olarak Garpçılarının temel hedeflerini şu şekilde özetleyebiliriz: Bütün şehzadelerin ve veliahtların eğitimlerine dikkat edilecek, kişilerin kontrolünden alınarak orduya sokulup orada ilerletilecekler, Padişahın bir tek hanımı olacak, cariye uygulaması kaldırılacak, fes kaldırılıp yerine yeni bir serpuş kabul olunacak, Padişah ve Saltanat hanedanı da olmak üzere, bütün memurlar, mebuslar ve halk, yerli malı kullanmaya mecbur edilecek, kadınlar istedikleri şekilde giyinecekler, yalnız israf etmeyecekler, görücülük adetine son verilecek, beğendiği kimseyle evlenecekler, kızlar için başka okullar açılacak... (Tıbbiye okulu gibi). Bütün tekke ve zaviyeler kapatılacak, evliya ziyaretleri yasaklanacak, buralara yapılan yardımlar devlete gidecek, sarık sarmak, cübbe giymek sadece din adamlarına tanınacak, bütün medreseler kapatılarak Garp tipi eğitim yapan okullar açılacak, lisansızlar ve edebiyatçılardan teşkil edilen bir ilim heyeti tarafından büyük bir Osmanlı lügati yazılacak, Turanî lisana dönülmeyecek, arazi ve vakıf

¹ Şükrü Hanioğlu, "Batıcılık", *TCTA*, c.5, s.1384-1385.

² Satı Bey, *Ümid ve Azim*, İstanbul 1329, s.14-16.

³ Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, Afa Yayınları, İstanbul 1996, s.43.; Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'nin Siyasî Hayatında Batılılaşma Hareketleri*, Arba Yay., İstanbul 1996, s.81. Bu hususta Abdullah Cevdet şöyle der. "Medeniyet-i hazıra bir seyl-i hurûşândır ki mecrasını Avrupa kıtasında açmıştır, önüne gelen her mevâniyi ba kemâl-i şiddet zir-ü zeber eder. Ahâl-i müslîme bu seylâbe-i medeniyete mukâvemetten ihtirâz etmelidir. Hayat-ı millîlerini ancak bu cereyana tabîyet ile temîn edebilirler." Bkz. Abdullah Cevdet, "Fas Hükümet-i İslâmiyesinin İnkirâzı", *İctihat*, sayı 3, Nisan 1905, s.70.

⁴ Abdullah Cevdet, "Şime-i Muhabbet", *İctihat*, sayı 89, 16 Kanun-ı Sâni 1329, s.1979-1984.

⁵ Şükrü Hanioğlu, "Garplılaşma", *TDVİA*, c.5, s.152.

kanunlarından başlanarak bütün kanunlar düzeltilecek, Şer'i mahkemeler kaldırılacak, nizâmî mahkemeler kurulacak, mecelle ya kaldırılacak ya da çok iyi bir şekilde düzenlenecek, mevcut Arap alfabesi kaldırılarak yerine Latin harfleri kabul edilecek, Avrupa medenî kanunu kabul edilerek bugünkü evlenme boşanma şartları tamamıyla değiştirilecektir.¹(3)

Peyami Safa'ya göre Garpcıların bütün istekleri bu maddelerde toplanmış sayılabilir. Garpcılık, bizde bir sistemden çok, dini tutuculuğa karşı medenî ihtiyaçların anlaşılmasından doğma bir ilerleme, gelişme isteğidir.²(12) Bu programa bakıldığı zaman sanki Cumhuriyetin ilk³(13) yıllarında yapılan inkılapların bir taslağı gibi gözükmektedir.

Bir kısım Garpcı, memleketin en önemli meselesini sosyal kuruluşların yetmezliğinde görüyordu. Onlara göre Türkiye, üretici ve müteşebbis insan yetiştirmediği, yalnız umumî işlere koşan memur sınıfı ve şahsî teşebbüslerden yoksun çiftçi yetiştirdiği için bütün Garplılaşma hareketleri neticesiz kalmıştı.⁴(14)

Garpcılar, garplılaşmayı devlet ve toplumun kurtuluşunun mihenk taşı olarak telakki etmekteydiler. Öyle ki Abdullah Cevdet, Ahmet Muhtar'ın söylemiyle "Batılılaşmazsak mahvoluruz" düşüncesine sahipti.⁵(15)(16) Abdullah Cevdet'in kurtuluşumuzun reçetesi olarak gördüğü ve kabul ettiği Garplılaşmayı İçtihat Mecmuasında 'Yaşamak Korkusu' serlevhasıyla neşrettiği yazısında şu şekilde izah eder. "...Ey büyük musibet! Avrupa bir 'medeniyet-i hayvaniye' ile mütemeddir imiş Avrupa hayvan imiş, Müslümânlar insân imiş... Müslümânlar akıllarını başlarına toplamaz ve Sırât-el-Mustakîm muharriri efendinin medeniyet-i hayvaniye diye tavsif ettiği medeniyet ile mütemeddin olmazlarsa çıldırmaklar nâ-mütenâhi devam ve tevsî' edecek ve medeniyet-i hayvaniye dediğiniz medeniyetin tarsîni için kullanılan hayvanât olduğumuz heyhât iş işden geçtikten sonra anlaşılacaktır..."⁶(17)

Garpcılar Arasında Fikir Ayrılıkları:

Hakiki manada kurtuluşun, terakkinin tek çaresinin Garplılaşma düşüncesinin toplum ve devlet hayatına sistemli bir şekilde egemen kılınmasıyla olacağına inanan ve Garplılaşmanın zarureti hususunda aynı düşünce içerisinde olan Garpcıların felsefi fikirleri ve çözüm yolları birbirinden oldukça farklıdır. Dolayısıyla bu durum, onlar arasında bir fikir ayrılığını ortaya çıkartmıştır. Zira Garpcıların tasnifi de onlar arasındaki fikir ayrılığından kaynaklanmaktadır.

¹ Şükrü Hanioğlu, "Garplılaşma", *TDVİA*, c.5, s.152-155.

² Peyami Safa, *Türk İnkılabına Bakışlar*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1938, s.49-53.

³ Şükrü Hanioğlu, *Bir Siyasî Düşünür Olarak Abdullah Cevdet ve Dönemi*, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1966, s.383.

⁴ Prens Sabahaddîn, *Türkiye Nasıl Kurtulabilir?, Mesleki İctima ve Programı*, Kader Matbaası, İstanbul 1334, s.28,32,34,52.

⁵ Abdullah Cevdet, "İfâde-i Şebtâb", *Şebtab*, sayı 1 Rebiülevvel 1330, s.209-210.; Abdullah Cevdet, "Tesettür Meselesi", *Mehtab*, sayı 4, 1 Ağustos 1327, s. 29-31. akt. Celal Pekdoğan, *Batıcı Bir Düşünür Olarak Kılıçzade Hakkı (1872-1960)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 1999.

⁶ Abdullah Cevdet, "Yaşamak Korkusu", *İctihat*, sayı 35, 15 Tesrîn-i Sâni 1327, s.913.

Garpılılaşmanın zaruretinde birleşenler onun keyfiyetinde farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Garpılı olabilmemiz için onların yalnızca bilim ve tekniğini almamızın kafi geleceğini savunanlar olduğu gibi, bilim ve tekniğin yanında sanat, felsefe ve fikir sistemlerinin de alınması gerektiğini, hatta bunun yanında ahlak, örf ve adetlerinin de alınması gerektiğini savunanlar olmuştur. İşte bu düşünce ayrılığı Garpçılı ikiye ayırmıştır. Tunaya'nın tasnifine göre Garpçılar Kısmi Garpçılar ve Tam Garpçılar olarak ayrılmışlardır.¹(18)

Garpçılar arasında fikir ayrılığında Celal Nuri ve Abdullah Cevdet ön plana çıkmaktadır. Zira, bu iki Garpçı aydın arasında fikir ayrılığı polemiki diğer Garpçılar arasında da taraf, bi-taraf olma durumunu ortaya çıkartmıştır. Aralarındaki fikir ayrılıklarını ise neşrettikleri yayınlarda ifade etmişlerdir.

Garpçılığın önde gelen simalarından Celal Nuri, 1331 tarihinde kaleme aldığı ve Garpılılaşma düşüncesini ihtiva eden eseri Tarih-i Tedenniyât-ı Osmanîye ve Mukaddesât-ı Tarihiyye'de "Gitgide millî ahlakımızı şiddetle muhafaza şartıyla Avrupa'nın amelî usullerini almak mecburiyetindeyiz"²(19) cümlesiyle medeniyetin manevî ve teknik olarak iki yanı bulunduğunu, ilkinin Garpıtan bağımsız, uzak bir şekilde millî gelenek ve duygularla, İslâmî gelenek ve ahlak ile elde edebileceğimizi, ikincisi teknik yanı açısından ise her yerde aynı olması hasebiyle Avrupalılaşmaktan başka çare olmadığını düşünmektedir.

Garpçılığın bir diğer yayın organı olan Hürriyet-i Fikriye Mecmuasında Celal Nuri ve arkadaşlarının birlikte kaleme aldıkları "Mecmuamız" serlevhalı makalede "...gâye-i emelimiz teceddüd, tekâmül, an'anâtımızı istifa ettirerek terakkidir."³(16) ifadesiyle Abdullah Cevdet'i sert bir şekilde tenkit etmişlerdir. Celal Nuri ve arkadaşlarının mezkur makalede eleştiriye maruz kalan Abdullah Cevdet'i Kılıçzade Hakkı savunacaktır. Kılıçzade, Celal Nuri'nin Hatemül Enbiya adlı eserini tenkit ederek, Abdullah Cevdet'in yanında yer aldığını göstermiştir.⁴(20)(16) "Ulûm ve medeniyet-i cedîdenin yirminci asrında, fûnûnun yıktığı mâfevk-at-tabîa itikadâtı idame etmekten ise, insânlara, hakikate mutabık ve hakikati muhtevî bir terbiye-i fikriye vermek herhalde daha yüksek bir fikir daha necib bir haslettir. Bununla beraber mâ-fevk-at-tabî idâme ettirmek çok defa bir netice-i ameliye vermiyor. Rasadât ve hesabât üzerine yapılmaz surette meselâ Kur'ân'da çok defa mevzubahs olan seb'i seniâvât tabiratını bir şakirt, biraz başka türlü düşünmeğe mecbûr oluyor ve anlıyor ki, çocuk iken kendisine telkîn edilen bu husustaki ma'lûmât ve itikadât doğru değildir...."

Kılıçzade ile Celal Nuri arasındaki fikir ayrılığında daha ziyade dini konuların öne çıktığı görülmektedir. Kılıçzade "Hâtemül Enbiyâ ve Celâl Nuri Bey 2" serlevhasıyla kaleme aldığı makalesinde; "...Hazret-i Muhammed, zamânını, muhitini, ırkını değil zamânları, ırkları tebdîle kudret-yâb olmuştur" şeklindeki ifadesini tenkit

¹ Bu hususta geniş bilgi için bkz. Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'nin Siyasî Hayatında...*, 1996.

² Celal Nuri, *Tarih-i Tedenniyât-ı Osmanîye ve Mukaddesât-ı Tarihiyye*, İstanbul 1331, s.472-473.

³ "Hürriyet-i Fikriyye, 'Mecmuamız'", *Hürriyet-i Fikriyye*, numara 1, 3 Şubat 1329, s.2.; akt. Celal Pekdoğan, *Batıcı Bir Düşünür...*, 1999.

⁴ Kılıçzade'nin eleştirileri için bkz. Kılıçzade Hakkı, *İ'tikadât-ı Bâtlaya İlan-ı Harb*, İkbâl Kütübhânesi, İkinci Tab'ı, Matbaa-i Şems, Dersaadet 1332, s.141-143.; akt. Celal Pekdoğan, *Batıcı Bir Düşünür...*, 1999.

eder. Celal Nuri'nin mezkur ifadesine karşı Kılıçzade Hakkı şunları söyler. "...bir büyük zat, âli bir mevkiye sahip olduktan sonra bazı müessirâtı tebdil etmek iktidârını haiz olabilsin, bunu bazı kuyûd-ı tahtında kabûl edelim. Fakat muhitin gerek husûsî ve gerek târihi te'sirâtını nasıl inkâr edebiliriz. Arab kavminin seviye-i cengaveresi olmaya idi ve Hazret-i Muhammed (S.A.V.) kıt'a-i Hicaz'a bedel arz-ı Kenan'da zuhur etse idi netice bir mi olurdu? ...Fihakika isti'dâd-ı mahsusun te'siri olduğundan ziyâde zamân ve muhitin te'siri vardır. Nebiler ve velîler dâhil olduğu halde hiç kimse o tesirâtdan kurtulamaz. Zira o tesirât tabiatın kanûnlarıdır..."¹(21)(16)

Celal Nuri, Avrupa'nın Türklere karşı yüzyıllardır hasımane bir tutum sergilediklerini, Avrupa'nın bu hasımane davranışlarına aynı tarzda muamele edilmesi gerektiğini savunur. Bu düşüncesini de "Şime-i Husumet"²(22) başlıklı makalesinde ele alır. Onun bu makalesi diğer Garpçılarla arasında fikir ayrılığını giderek arttırmıştır. O, Garbın Türklere olan husumetini tenkit eder ve onların bize karşı bu tarz muamelelerde bulunmasına sessiz kalınmaması gerektiğini, daha sert davranışlarla karşılık verilmesi gereğini belirtir ve Avrupalıları kesmek gerektiğini, yoksa Osmanlı'nın kurtulamayacağını ileri sürer.

Avrupa'ya düşmanlık ilan etmenin kendi fikrine ters gelen Abdullah Cevdet, 'Şime-i Muhabbet'³(11)(16) başlıklı yazısında Garba karşı güdülen husumetin kendilerine fayda vermeyeceğini, soruna Celal Nuri gibi şime-i husumetle değil şime-i muhabbetle yaklaşılması gerektiğini savunarak, Celal Nuri'nin şime-i husumet fikrine karşı çıkar.

Abdullah Cevdet ve Celal Nuri arasındaki "husumet mi? muhabbet mi?" tartışması İctihat ve Hürriyet-i Fikriye sütunlarında artarak devam eder. Abdullah Cevdet, "Mutmain Değilim" başlıklı yazısında Garp medeniyetinin zalim, kötü olmasına karşın aynı usullerle karşılık vermememiz gerektiğini belirtir. Cevdet, bu düşüncesini şu şekilde izah eder. "...Bizim karşımızda muazzam bir medeniyet var. Bu medeniyet zalim olsun, rahim olsun, iyi olsun, fena olsun, biz bu medeniyetin karşısında müstahkem bir mevki' almaya, aynı silahlarla, aynı neticelere varan usullerle müsellâh ve mücehhez olmaya mecbûruz: Dikkat edin aynı usullerle demiyorum. Fakat tutulan tarik ve kullanılan âlât ne olursa olsun aynı neticeye vardırma şartıyla caiz-ül ittihâzdır..."⁴(23)(16) Ona göre husumet besleyeceğimiz garp medeniyetini değil kendi ataletimizdir. "Bizim hasm-ı canımız kendi ataletimiz, kendi cehâletimiz, kendi fakirliğimiz, taassubumuz, göreneğe körcesine bağlanmamızdır..."⁵(23)(16) Abdullah Cevdet, Avrupa'ya husumet beslemenin güneşe karşı düşmanlık beslemeye benzediğini,

¹ Kılıçzade Hakkı, "Hâtemü'l Enbiyâ ve Celâl Nuri Bey 2", *Hürriyet-i Fikriye* sayı 8, 27 Mart 1330, s. 4-5. Kılıçzade Hakkı'nın dini hususlardaki görüşleri ve düşünceleri için şu çalışmaya bakılabilir. Celal Pekdoğan, *Batıcı Bir Düşünür...*, 1999.

² Celal Nuri, "Şime-i Husumet", *İctihat*, sayı 88, 15 Kanûn-ı Sâni 1329, s. 1970.

³ Abdullah Cevdet, "Şime-i Muhabbet", *İctihat*, sayı 89, 16 Kanûn-ı Sâni 1329, s.1979-1984. Abdullah Cevdet bu makalesini Celal Nuri'nin Şime-i Husumet başlıklı yazısına karşı bir cevap olarak yazar. Celal Nuri, "Şime-i Husumet", *İctihat*, sayı 88, 15 Kanûn-ı Sâni 1329, s. 1970. Şime-i Husumet Şime-i Muhabbet tartışmaları ve Kılıçzade Hakkı'nın bu tartışmaya olan tavrı hakkında geniş bilgi için bkz. Celal Pekdoğan, *Batıcı Bir Düşünür...*, 1999.

⁴ Abdullah Cevdet, "Mutmain Değilim", *İctihat*, sayı 52, 31 Kanûn-ı Sâni 1328. s.1175-1176.; akt. Celal Pekdoğan, *Batıcı Bir Düşünür...*, 1999.

⁵ Abdullah Cevdet, "Mutmain Değilim", *İctihat*, sayı 52, 31 Kânûn-ı Sâni 1328, s.1175-1176.

bugün Avrupa'nın gücün ve kuvvetin simgesi olduğunu, bizimde güçlü ve kuvvetli olabilmemiz için aynen onların silahlarıyla silahlanmamız gerektiğinin altını çizerek, varlığımızı devam ettirebilmek için Garplılaşmamızın lüzumuna değinir.¹(16)

Celal Nuri, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durumdan kurtulmasının tek yolunun biran bile düşünmeden, hayat mücadelesinde Avrupalılara karşı gelebilmek için, onların silah ve aletlerini kayıtsız şartsız kabul etmek gerektiğini savunur.²(24) Ancak, O bunun Avrupa medeniyetini kabul olmayıp onların alet ve vasıtalarını, ilim ve fennini, teknolojisini kabulü olduğunu belirtir. Yoksa Avrupa ahlak ve adetlerinin tamamını değil, diyerek bir nevi Şarklı kalarak Garplılaşmayı savunmuştur.³(24) Kendi toplumunun ahlak ve adetlerini Garptan daha mükemmel olduğunu ancak onun teknolojisinin alınması ile imparatorluğun kurtulabileceğini savunur.⁴(24) Ancak, Abdullah Cevdet ise bir ikinci medeniyetin olmadığını tek bir medeniyet olduğunu onun da Avrupa medeniyeti olduğunu ve onu da gülüyle, dikeniyile kabul etmeye mecbur olduğunu ifade eder.⁵(23)(16)

Sonuç

Bu devlet nasıl kurtulur mantığı ile hareket eden Garpçular arasında da tam bir istikamet görülmemektedir. Garpçuların önde gelen temsilcileri arasında yer alan Kılıçzade Hakkı, Abdullah Cevdet, Celal Nuri gibi isimler yapılması gereken inkılaplara dair ortak bir düşünce içerisinde değillerdir. Gerek İçtihat, gerekse Hürriyet-i Fikriye'de neşrettikleri makalelerde farklı düşünce içerisinde olduklarını görmekteyiz. Aralarındaki farklılık umumiyetle dinî, içtimaî ve fikrî meselelerde yoğunluk kazanmaktadır.

Kaynaklar

1. Hüsnîye Canbay Tatar, "*Batı Medeniyeti ve Cumhuriyet Dönemi Türk Aydını*", *Türk Yurdu*, cilt 18, sayı 127-128, Mart 1998.
2. Şükrü Hanioglu, "*Batıcılık*", *TCTA*, cilt 5, İletişim Yay., İstanbul 1985.
3. Şükrü Hanioglu, "*Garblulařma*", *TDVİA*, cilt 5.
4. Tarık Zafer Tunaya, "*Amme Hukukumuz Bakımından II. Meşrutiyetin Siyasî Tefekküründe 'Garpçılık' Cereyanı*", *İÜHF Mecmûası*, cilt 16, İstanbul 1948.
5. Recai Doğan, II. Meşrutiyet Döneminde Batıcılık Akımının Din ve Eğitim Öğretim Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1996.
6. Şerif Mardin, "*2000' e Doğru Kültür ve Dîn*", *Türkiye Günlüğü*, sayı 13, Kış 1990.
7. Suat Sinanoğlu, *Türk Hümanizmi*, T.T.K., Ankara 1988
8. Satı Bey, *Ümid ve Azim*, İstanbul 1329.

¹ Celal Pekdoğan, *Batıcı Bir Düşünür...*, 1999.

² Celal Nuri, *1327 Senesinde Selanikte Münakid İttihad ve Terakki Kongresine Takdim Olunan Muhtura*, İstanbul 1327, s.28.

³ Celal Nuri, *...Muhtura*, 1327, s.30

⁴ Celal Nuri, *...Muhtura*, 1327, s.24.

⁵ Abdullah Cevdet, "*Mutmain Değilim*", s.1175-1176.; akt. Celal Pekdoğan, *Batıcı Bir Düşünür...*, 1999.

9. **Türk Demokrasi Tarihi**, Afa Yayınları, İstanbul 1996.
10. Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'nin Siyasî Hayatında Batılılaşma Hareketleri**, Arba Yay., İstanbul 1996.
11. Abdullah Cevdet, "*Şime-i Muhabbet*", İçtihat, sayı 89, 16 Kanun-ı Sâni 1329.
12. Peyami Safa, **Türk inkılabına Bakışlar**, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1938.
13. Şükrü Hanioglu, **Bir Siyasî Düşünür Olarak Abdullah Cevdet ve Dönemi**, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1966.
14. Prens Sabahaddîn, **Türkiye Nasıl Kurtulabilir?, Mesleki İçtima ve Programı**, Kader Matbaası, İstanbul 1334.
15. Abdullah Cevdet, "*İfâde-i Şebtâb*", Sebtâb, sayı 1 Rebiülevvel 1330.; Abdullah Cevdet, "*Tesettür Meselesi*", Mehtab, sayı 4, 1 Ağustos 1327.
16. Celal Pekdoğan, **Batıcı Bir Düşünür Olarak Kılıçzade Hakkı (1872-1960)**, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 1999.
17. Abdullah Cevdet, "*Yaşamak Korkusu*", İçtihat, sayı 35, 15 Tesrin-i Sâni 1327.
18. Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'nin Siyasî Hayatında Batılılaşma Hareketleri**, Arba Yayınları, İstanbul 1996.
19. Celal Nuri, **Tarihi-i Tedenniyât-ı Osmânîye ve Mukaddesât-ı Tarihiyye**, İstanbul 1331.
20. Kılıçzade Hakkı, **İ'tikadât-ı Bâtlıya İlan-ı Harb**, İkbâl Kütübhânesi, İkinci Tab'ı, Matbaa-i Şems, Dersaadet 1332.
21. Kılıçzade Hakkı, "*Hâtemü'l Enbiyâ ve Celâl Nuri Bey 2*", Hürriyet-i Fikriye numero 8, 27 Mart 1330.
22. Celal Nuri, "*Şime-i Husumet*", İçtihat, sayı 88, 15 Kanûn-ı Sâni 1329.
23. Abdullah Cevdet, "*Mutmain Değilim*", İçtihat, sayı 52, 31 Kanûn-ı Sâni 1328.
24. Celal Nuri, 1327 Senesinde Selanikte Münakid İttihad ve Terakki Kongresine Taktim Olunan Muhtıradır, İstanbul 1327.